

УДК 378.013+371.302.81+378.177+001+302.2

І. А. Княжева

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ СПЕЦСЕМІНАР ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Сучасні суспільні реалії потребують підвищення якості вищої освіти як запоруки конкурентоспроможності держави в цілому і окремих її громадян. Реалізація цього завдання можлива за умови належної професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, які здатні швидко й ефективно адаптуватися до соціальних перетворень, продуктивно працювати в режимі творчості, орієнтуватися в динамічній системі загальнолюдських педагогічних цінностей, активно освоювати, модернізувати і запроваджувати в педагогічну діяльність сучасні освітні технології. Це неможливе без вирішення комплексу науково-практичних проблем, пов'язаних із побудовою системи їхньої методичної підготовки, результатом якої є формування методичної культури як інтегративної характеристики загальної і професійно-педагогічної культури.

Культурологічним аспектам професійної підготовки кадрів для вищих навчальних закладів присвятили свої дослідження В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, Є. Бондаревська, Б. Гершунський, О. Гура, В. Завіна, І. Ісаєв, В. Кремень, Г. Матушанський, В. Сластьонін та ін.; пошуку шляхів ефективного професійного становлення майбутнього спеціаліста в умовах вищих навчальних закладів – В. Берека, І. Богданова, С. Гончаренко, Г. Гребенюк, В. Євдокимов, С. Єрмаков, В. Лозова, Е. Карпова, О. Коваленко, В. Козаков, З. Курлянд, А. Линенко, Г. Нагорна, І. Прокопенко, О. Романовський, Р. Серьожникова, Т. Суценко, Г. Шевченко та ін. Разом із тим, досить широкий спектр питань й досі залишається відкритим. До них відноситься проблема формування методичної культури майбутніх викладачів. Загальновідомим є той факт, що з уведенням ступеневої вищої освіти саме магістратура є найбільш масовою формою підготовки майбутніх викладачів. За чинним законом України „Про вищу освіту”, магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічного працівника, який оволодів поглибленими фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями інноваційного характеру; набув досвіду застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних педагогічних і науково-дослідних завдань у галузі середньої і вищої освіти [1]. У перекладі з латини „магістр” (magister) – це вчитель, голова, керівник. Це первинне значення доказує, на наш погляд, влучність вибору терміну, що підкреслює штучність, елективність, високу ступінь індивідуалізації магістерської підготовки.

Специфікою магістерської підготовки майбутнього викладача вищої школи є необхідність поєднання його науково-дослідної функції, яка

вимагає бути активним дослідником, ученим у тій галузі науки, яку він викладає і освітньо-професійної, що передбачає підготовку до викладання певної навчальної дисципліни [2]. Таке поєднання покликано здолати існуюче протиріччя, коли необхідним і достатнім для викладача вищої школи вважалося здобути науковий ступінь у певній предметній галузі (наукова діяльність), а підготовка до викладацької діяльності відходила на другий план. Це має відобразитися у формах в методах організації навчальної діяльності в педагогічному ВНЗ.

Форми організації навчання розуміємо як способи зовнішнього вираження узгодженої діяльності викладача і студентів, що здійснюються у встановленому порядку та визначеному режимі, як специфічні варіанти педагогічного спілкування між викладачем і студентами в освітньому процесі або цілісні сукупності завершених способів здійснення освітньої діяльності на її різноманітних етапах [4]. Тобто це інваріантні структури, що здатні поєднувати мету, зміст, методи, засоби освіти і тип педагогічної взаємодії між учасниками освітнього процесу. Традиційними формами організації навчання у виші є лекція, семінар, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота студентів і різні види практики. Розглянемо семінар, його види та роль у формуванні методичної культури майбутнього викладача педагогічних дисциплін.

У буквальному перекладі семінар означає „розплідник знань”, а в сучасному – це форма групових практичних занять під керівництвом викладача, спрямованих на обговорення навчального матеріалу у ВНЗ. Вони призначені для поглибленого вивчення дисципліни, оволодіння методологією наукового пізнання. Головна мета семінарських занять – забезпечити студентам можливість оволодіти навичками і вміннями використання теоретичних знань.

Сьогодні семінари є в навчальних планах усіх українських вишів, оскільки сприяють розширенню загального наукового світорозуміння, ознайомленню студентів із суттєвими науковими проблемами і вимогами професійної діяльності. Аналіз науково-методичної літератури дає змогу виділити такі основні типи семінарів: традиційні (допомагають вивченню окремих основних і найбільш важливих проблем курсу, сприяють перевірці отриманих знань); такі, що сприяють поглибленому вивченню певного систематичного курсу; спецсемінари (дослідницького характеру з незалежною від лекцій тематикою) [3].

Метою статті є визначення специфіки міждисциплінарного спецсемінару як засобу формування методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін.

Призначенням будь-якого з типів семінарів є сприяння поглибленню і розширенню змістового аспекту інформації, представленої в навчально-методичній літературі або лекції, кращому розумінню педагогічних явищ завдяки розгляду їх з різних, іноді протилежних або парадоксальних точок зору.

Перший і другий типи семінару, які є найбільш розповсюдженими, представляють собою обговорення складених і заздалегідь об'явлених педагогом запитань до теми лекції чи циклу лекцій, поєднаних у певний тематичний розділ або модуль. Викладач розробляє також список літератури для опрацювання, що допоможе студентам підготувати відповідь на запитання або виступ. Однак, як відомо, перший тип семінару рідко спонукає студентів до опрацювання додаткової літератури. Частіше відповідь обмежується переказом, або навіть частковим читанням інформації з лекції і (або) підручника. Така робота, навіть після додаткових запитань, що ставить педагог, не дозволяє забезпечити студентам можливість оволодіти навичками і вміннями використання теоретичних знань, не сприяє поглибленому вивченню педагогічної дисципліни, не дозволяє визначити ступінь оволодіння ними навчальним матеріалом.

Використання другого типу семінару дозволяє студенту наблизитися до своєї трактовки певної педагогічної проблеми, використовуючи для цього крім лекційної інформації і тексту підручника нові відомості, взяті з додаткових джерел. Така робота сприяє тому, що у студентів формуються елементарні навички науково-дослідницької роботи, уміння готувати доповіді і виступати з ними перед аудиторією, здатність працювати одночасно з кількома літературними джерелами, аналізувати їх зміст і узагальнювати отриманий матеріал.

Традиційні типи семінарів за умови насичення їх інноваційними інтерактивними методиками, безумовно, мають суттєві потенційні можливості для вирішення цілого ряду навчально-розвивальних завдань, проте не вони сьогодні представляють основну тему для обговорення. Підготовка магістрів – майбутніх викладачів педагогічних дисциплін, ефективність якої великою мірою визначається сформованістю їхньої методичної культури, що дозволяє майбутньому педагогу привласнити чужий і усвідомити власний досвід організації навчання студентів, перетворити його на фактор розвитку особистості, творчого мислення, сформувані систему методико-педагогічних цінностей, що кристалізується в персоніфіковану систему педагогічної діяльності, потребує пошуку і запровадження більш ефективних форм організації навчання. До них належать спецсемінари.

На кафедрі дошкільної педагогіки Державного закладу „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського” під керівництвом професора Е. Карпової запроваджено й упродовж трьох навчальних років успішно проводиться в межах магістерської підготовки майбутніх викладачів педагогічних дисциплін міждисциплінарний спецсемінар. Визначимо основні вимоги щодо його проведення:

- програма має передбачати поглиблене опрацювання принципів для розуміння сучасних інваріантних для педагогічних дисциплін наукових і практичних проблем ідей і тем;

- забезпечення можливостей одержувати нову інформацію і стимулювання бажання самостійно добувати і привласнювати знання;

- проведення спецсемінару повинно забезпечувати якісне засвоєння, привласнення базових знань і умінь; здатність запропонувати декілька підходів до вирішення проблеми, до переосмислення самостійно здобутих знань і генерування нових ідей;

- проблемний характер, наявність змістового і пізнавального утруднення, що стосується предмету семінару (проблемність в роботі з магістрантами виправдана вже тому, що ця категорія студентів має достатній обсяг вихідних знань і способів діяльності, в тому числі дослідницько-пошукової, щоб здійснювати самостійний пошук потрібного результату);

- заохочення ініціативи і самостійності в навчанні, сприяння не лише привласненню здобутків методичної культури, а й культуровідтворенню і культуротворенню;

- рівноправ'я, співробітництво, діалог, побудований на партнерських відносинах викладачів і магістрантів, нівелювання границі між ними, реалізація постійного зворотного зв'язку;

- створення загального комунікативного і змістового поля, що вимагає розуміння проблеми обговорення та вироблення єдиного понятійного простору;

- наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу (комп'ютерний клас обладнаний проектором та інтерактивною комп'ютерною дошкою), надання можливості вільного доступу до Інтернету і традиційних інформаційних джерел тощо.

Зупинимося дещо докладніше на методиці і результатах проведення міждисциплінарного спецсемінару з педагогічних дисциплін кафедри дошкільної педагогіки. Його девізом може стати відомий вислів Конфуція: „Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я запам'ятовую. Те, що я роблю сам, я розумію”.

Крім провідного фахівця, що здійснює керівництво роботою спецсемінару і магістрантів, в ньому беруть участь викладачі педагогічних дисциплін. Вони разом із магістрантами задіяні в обговоренні проблемних питань, виконують завдання і час від часу перебирають на себе обов'язки ведучого. Саме керівник спецсемінару є тим камертоном, рівень компетентності, вміння слухати і критичність мислення якого допомагали кожному краще зрозуміти власну точну зору та думки інших учасників, надавали можливість знаходити спільну мову та спільну мету діяльності, проявляти взаємозацікавленість, вселяли віру у власні сили і розуміння того, що кожен може помилятися та немає істини в останній інстанції, а будь-яка ідея заслуговує на повагу й обговорення.

Ведучий задає мету, майбутній результат спецсемінару (наприклад, створення робочої навчальної програми курсу „Дошкільна педагогіка”) і пропонує основну, ключову тезу (поняття), проблемне питання для обговорення. Наприклад: „У чому полягає мета курсу „Дошкільна

педагогіка?” Кожен бажаючий вносив певні пропозиції, які фіксувалися спочатку на звичайній дошці, що була поділена на сектори, в яких одночасно записували свої пропозиції від трьох до чотирьох осіб. Потім пропозиції обговорювалися, повтори відкидалися і те, що лишалося як первинний остаток заносилося в електронному виді і висвітлювалося на електронній дошці (результати кожного засідання фіксувалися у вигляді презентації). Так було запропоноване таке первинне формулювання мети: „Підвищити загальну педагогічну культуру, розвинути науково-педагогічне мислення, педагогічні здібності студентів, їхні знання, уміння творчо використовувати отримані знання в практичній діяльності, оволодіти логічними методами аналізу і синтезу педагогічних фактів і явищ, навчити аналізувати свою педагогічну діяльність і особистісні якості, від яких залежить успіх професійної діяльності”, яке зрештою трансформувалося в „ознайомити студентів зі змістом, завданнями і формами організації педагогічного процесу у ДНЗ”.

Наступним кроком роботи було обговорення отриманого результату, яке час від часу переростало в дискусію. Тут важливим завданням керівника семінару було не дати її учасникам вийти далеко за межі обговорюваної теми, спрямовуючи хід бесіди влучними критичними запитаннями, спонукати до проміжних висновків, роздумів, до подання інформації у вигляді схеми. Саме в активному діалозі, завдяки роздумам над запитаннями, певним підказкам ведучого, актуалізації наявних знань, встановленню нових логічних зв'язків між новою і відомою інформацією, відбувся пошук шляхів вирішення проблеми.

Інтерактивний рівноправний діалог, в якому брали участь викладачі і магістранти, потребував постійної роботи думки, необхідності стежити за аргументацією його учасників, шукати й аналізувати слабкі місця, аргументи, алогічні зв'язки. Це давало змогу позбутися нижчих видів слухання (неслухання, удаване і вибіркоче слухання) і вийти на емпатійне, що дозволяє побачити проблему з позиції іншої людини та активне, проявами якого є зацікавленість, рефлексія, постійна „включеність” у хід розмови, здатність узагальнювати, робити висновки тощо. Так, роздуми над запитанням ведучого щодо співвідношення теорії і практики в курсі „Дошкільна педагогіка”, привели до складання схеми 1, а запитання „Що впливає на побудову курсу „Дошкільна педагогіка?” і „Яке місце тут посідає теорія, практика і як в їх осягненні задіяні викладач і студент?” призвели до виникнення схем 2, 3 і 4.

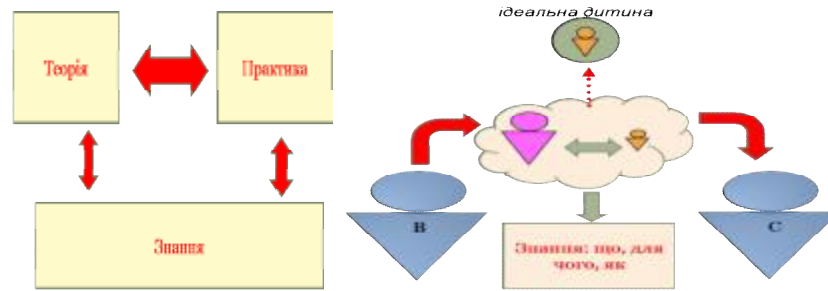

Схема 1

Схема 2

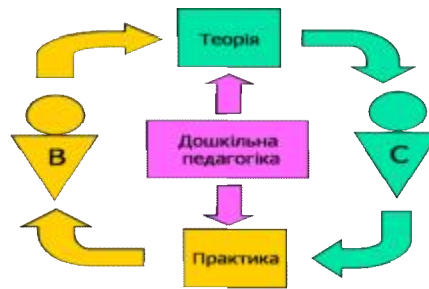

Схема 3

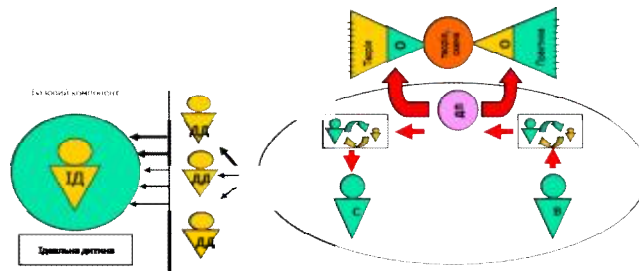

Схема 4

Усі учасники семінару привчалися до того, що притаманне багатьом „жонглювання” словами, набір текстів, що не мають сенсу і нічого суттєвого не виражають не допустимий. Здійснюючи пошук певної інформації магістранти розуміють, що для виступу на семінарі недостатньо навести певну цитату, навіть дуже влучну. Не „спасе” і те, що ця цитата буде не з підручника або конспекту, а її автором є відомий учений, або знаний письменник. Тобто для її пошуку було задіяне багато джерел і витрачено певний, іноді достатньо значний час. Потрібно пояснити, а задля цього глибоко усвідомити, зрозуміти нові знання, сформулювати власну думку, довести свою точку зору. Причому зробити це потрібно настільки логічно і чітко, щоб не лише донести її до співрозмовників, а й переконати їх. Цьому сприяють такі запитання ведучого, як „коли Ви говорите про ...”

то що маєте на увазі?”, „знання дійсно потрібні, а що ж таке знання?”, „чим знання відрізняються від інформації?” тощо.

Основною метою такої роботи є не тільки досягнення певної кінцевої мети (формулювання поняття, складання схеми, таблиці, визначення сутності певного педагогічного явища, визначення мети діяльності, розробка робочої навчальної програми), що, безумовно, є важливим і необхідним, скільки навчання майбутніх викладачів бачити, знаходити сутнісний зміст і сенс того, про що йдеться в обговоренні.

Діяльність учасників міждисциплінарного спецсемінару розгорталася в трьох площинах: у площині власне діяльності (саме тут виникає утруднення, що актуалізує потребу в рефлексії – „Що?”), у площині рефлексії цієї діяльності (відбувається аналіз власної діяльності, реконструкція дій, пошук моменту утруднення (Чому?) і пошук шляхів його вирішення (Як?)), і в методологічній (як сукупність концепцій, ідей, засобів і методів) площині, що виступає як резерв, як живлення для рефлексії.

У результаті в майбутніх викладачів змінювалися картини, моделі професійної діяльності, розвивалися здібності, виникали нові настанови і цінності, що сприяють формуванню їхньої методичної культури.

Список використаної літератури

- 1. Викладач** вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки / Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І.; за заг. ред. академіка О. Г. Мороза. – К.: НПУ, 2006. – 208 с. **2. Карпова Е. Е.** Ретроспектива проблеми професійної підготовки викладачів для вищої школи і шляхів її вирішення / Е. Е. Карпова // Науковий вісник Миколаївського державного ун-ту імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр.. – Випуск 1.37. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 156 – 159. **3. Пермінова Л. А.** Педагогічні технології у вищій школі: [навчальний посібник] /Л. А. Пермінова. – Херсон: Айлант, 2011. – 136 с. **4. Теслинов А. Г., Чернявская А. Г.** Образовательные технологии в высшей школе: Формы организации образовательного процесса: [Учебное пособие] /А. Г. Теслинов, А. Г. Чернявская. – Жуковский: МИМ ЛИНК, 2007. – 54 с.

Княжева І. А. Міждисциплінарний спецсеминар як засіб формування методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін

У статті схарактеризовано специфіку міждисциплінарного спецсемінару кафедри дошкільної педагогіки як засобу формування методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін, висвітлено методику і результати його проведення.

Ключові слова: міждисциплінарний спецсеминар, майбутні викладачі, педагогічні дисципліни, методична культура.

Княжева И. А. Междисциплинарный спецсеминар как средство формирования методической культуры будущих преподавателей педагогических дисциплин

В статье охарактеризована специфика междисциплинарного спецсеминара кафедры дошкольной педагогики как средства формирования методической культуры будущих преподавателей педагогических дисциплин, подана методика и результаты его проведения.

Ключевые слова: междисциплинарный спецсеминар, будущие преподаватели, педагогические дисциплины, методическая культура.

Knyazheva I. A. Special Seminar for Many Branches of Science as a Facility of Forming the Methodological Culture of the Future Teachers of Pedagogical Disciplines

In the article the specific of the special seminar for many branches of science of preschool pedagogics department, as facilities of forming the methodical culture of future teachers of pedagogical disciplines, is described, a method and results of his leadthrough is given.

Key words: special seminar for many branches of science, future teachers, pedagogical disciplines, methodical culture.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Карпова Е. Е.

УДК 37.015.3:005.32

Н. Г. Пахомова

СТАН СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЇ ДО ІНТЕГРАЦІЇ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАНЬ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

Одним з найважливіших стратегічних завдань на етапі модернізації вищої освіти в Україні є розробка перспективних моделей підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до європейських стандартів. На сучасному етапі інтенсивного розвитку соціально-політичного, економічного прогресу актуальним залишається підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних корекційних педагогів, які володіють інтегрованими медико-психологічними і педагогічними знаннями, здатні самостійно приймати важливі рішення в ситуаціях вибору та надавати кваліфіковану допомогу. Дослідженню теоретичних основ і організаційно-методичних аспектів розвитку інтеграції знань в умовах професійної підготовки фахівців присвячені праці А. Беляєвої, В. Беспалько, С. Гончаренко, Ю. Жидецького, В. Ільченко, Я. Кміта, С. Клепко,